

يُكِّر -), "Bey budun üzerine yardım etti",

يُلِمِّقُ yulur - yulumak).

يِلِيدِي yılıdı: İlıdı. "سُفُّ يِلِيدِي" suw yılıdı = su ı-

lıdı". Başkası da böyledir, (يِلِيرُ - يِلِمِّقُ

yılır - yılımak).

يَامَادِي yamadı: "أَلْ تُونُ يَامَادِي" ol ton yamadı = o, el-

bise yamadı". Başkası da böyledir; (يَامَارُ -

يَامَارُ yamar - yamamak) [+].

يَانُودِي yanudı: "أَرِبْحَاكُ يَانُودِي" er biçek yanudı = adam

biçak bileği". Kılıç ve kılıca benzer

şeyler bilenirse yine böyle denir. Bir

şey bilendikten sonra el üzerinde sür-

tülürse dahi böyledir, (يَانُورُ - يَانُومِاقُ

yanur - yanumak).

يَنِيدِي yenidi: "أُرَاغُتُ يَنِيدِي" uragut yenidi = kadın

doğurdu", (يَنِيرُ - يَنِيمِاقُ -

yenimek).

Bu kelime ancak kadın doğurur-

sa söylenir. Hayvan doğurduğu zaman,

doğan şeyin adı alınır ve "لَادِي" eki

getirilerek fiil yapılır. Nitekim

inek yavrularsa "بُرَاغُولَادِي" ingek buza-

guladı" denir ki, "inek buzağı doğur-

du" demektir. "بُرَاغُو" buzağı" keli-

mesine "لَادِي" eki getirilerek fiil

yapılmıştır. Kuş yavrusuna "بَالَا" bala"

denir. Kuş yavru çıkarırsa bu kural

[+] Metinde bu kelimenin mızarı ve mastarı yoksa da biz koyduk. B. A.

üzerine " قَشْرُ بِلَادِيْ kuş balaladı" denir. Yalnız kısarak için böyle söylenmez. Kısarak yavrusuna " قُلْنُ kulun" denir, kısrağın yavruladığını bildirmek için " قَسْرَقُ قُلْنَا دِيْ kısarak kulnadı" denir. Burada gereken " قُلْنَا دِيْ kulunladı" demek idi, böyle denmedi; çünkü ن ile ل in ikisi bir çıkaktadır, bunlar değişirler [+]. Bunun için kelime yeğniltilmiştir. Yine " اَرْسُلَانُ اَنْوَكْلَادِيْ arslan enükledi" derler. Başkası da böyledir. " اُرَاغَتْ يَنْبِيْدِيْ uragut yenidi" sözünün türevinde (iştikakında) iki yol vardır :

Birincisi: " يَنْبِيْكُ نَانَتْ yeniğ neng" sözünden alınmış olmasıdır, "yeğni nesne" demektir. Kadın, çocukladığı zaman yeğnilmiştir, onun için " يَنْبِيْدِيْ yenidi" denir. ن harfi esre yapılmıştır. Halbuki kurala göre burada ن un ötre olması lâzımdı.

İkincisi: " يَنْبِيْنُ yin" sözünden alınmış olmasıdır. " يَنْبِيْنُ yin" beden demektir. Kadın kendi vücudundan bir vücut çıkarmıştır. Bu yolun ikisi de güzeldir.

Üçlü ayrımlar bitti.

+
+ +

[+] " قُلْنَا دِيْ kulnadı" kelimesinde değişen harf yoktur, düşen harf vardır; dikkat.. B. A.

HER TÜRLÜ HAREKESİYLE ORTASI SÂKİN
OLAN فَعْلَكَدَى AYRIMI

يَلِّبِرْدَى yelpirdi: " يَلِّبِرْدَى yel yelpirdi = rüzgâr
esti", " أَرَّيَلِّبِرْدَى er yelpirdi = adam
yelpirdi, cin tutmuş gibi adam sağına
soluna sallandı, bakındı", " كَبَّكَّيَلِّبِرْدَى
kepek yelpirdi = kepek nemlendi". Yer-
yüzüne çisenti düşse yine böyle denir.
" يَغْمُرُّيَلِّبِرْدَى yağmur yelpirdi = yağmur
yeri ıslattı"; (يَلِّبِرْمَالِكْ - يَلِّبِرْمَالِكْ
yelpirir - yelpirmek) [+].

يَاظُرْدَى yapturdi: " أَلْأَنْكُرُقُبُّيَاظُرْدَى ol anğar kapuğ
yapturdi = o, ona kapı kapattı", " أَلْ
أَنْكُرْتَامُّيَاظُرْدَى ol anğar tam yapturdi = o,
ona duvar yaptırdı", " أَلْأَنْكُرَاتْمَاكُّيَاظُرْدَى
ol anğar etmek yapturdi = o, ona ekmek
yaptırdı", (يَابُظُرُّرُّ - يَابُظُرُّمَاقْ
yapturur - yapturmak).

يَاظُرْدَى yatturdi: " أَلْأَنْكُرْتَشَاكُّيَاظُرْدَى ol anğar tüşek
yatturdi = o, ona düşek yaydırdı". Ya-
yılan herhangi bir şey için de böyle
denir; (يَابُظُرُّرُّ - يَابُظُرُّمَاقْ
yatturur - yatturmak). Aslı " يَادُظُرْدَى yadhturdi"dir;

[+] Basma nüshada يَلِّبِرْدَى şeklinde olan bu cümle, yazma nüshada " يَلِّبِرْدَى yel yelpirdi" şeklindedir. " يَلِّبِرْمَالِكْ yeldirmek" kelimesinin haşiyesine bakınız! B. A.

idgam olunmuştur." مَنْ أَنْكَرَ سَوْسِنْ يَتْرُدُ

men anğar süsin yatturdum = ben ona askerini ayırttım, yaydırdım". Başkası da böyledir.

يَتْرُدُ يَتْرُدُمَ yotturdum: " مَنْ أَنْكَرَ بَيْتِكَ يَتْرُدُفَ men anğar bitik yotturdum = ben ona yazı sildirdim". Aslı " يَدْتُرِدُمَ yodhturdum" dur. Herhangi bir şey izi kaybolasıya- dek sildirilirse yine böyle denir; (يَتْرُدُمَنْ - يَتْرُدُ مَاقَ) yottururmen - yotturmak) [+].

يَتْرُدِي ييتürdi: " أَلْ أَنْكَرَ يَرْمَاقَ يَتْرُدِي ol anğar yarmakın yittürdi = o, ona parasını kaybetti". Başkası da böyledir; (يَتْرُدِي - يَتْرُدِي مَاكَ) yittürür - yittürmek). Bir kimseye bir malı bohçada veya bohçaya benzer bir şeyde saklatmak için de böyle denir. Aslı " يَدْتُرِدُمَ yadhturdum" dur; idgam olunmuştur [++].

يَتْرُدِي يارتurdi: " أَلْ أَنْكَرَ يَنْجَاقَ يَتْرُدِي ol anğa yıgaç yarturdi = o, ona ağaç yardırdı". Başka-

[+] Brockelmann bu kelimeyi "yutturmak" şeklinde yazmış ise de hiç bir senet göstermemiştir. Bize kalırsa bu kelime "yotturmak" imlâsında olacaktır. Çünkü, bugün bile Doğu Türkçesinde kullanılan şekil böyle olduğu gibi, Güney Anadolu'da dahi bu kelime "yoydurmak" şeklinde kullanılmaktadır. Rad. III, 397 de dahi böyledir. B. A.

[++] Bu parça gerek yazma ve gerek basma nüshalarda buraya konulmuş ise de bunun yeri burası değildir. Yeri iki master yukarısında bulunan " يَتْرُدُ مَاقَ yatturmak" fiili ve " يَدْتُرِدُ yadhturdi" sözünden sonra olacaktır. B. A.

یَرْتُرُرُ - یَرْتُرْمَاقُ) .

si da böyledir. (یارتورور - یارتورماک).

یَرْتُرُدِ یارتوردی: " ol anğar butik

yertürdi = o, ona daly yirdirdi";

(یَرْتُرْمَاقُ - یَرْتُرُرُ یارتورور - یارتور-
mek).

یَازْتُرُدِ یazturdı: " ol anğar tügün

yazturdı = o, ona düğüm gözdürdü",

" ol anı okta yaz-
turdı = o, onu ok atmakta yanılttı".

Sözde yanıltırsa yine böyle denir;

(یَازْتُرْمَاقُ - یَازْتُرُرُ yazturdur - yazturmak).

یُوزْتُرُدِ yüztürdi: " ol anğar koy yüz-

türdi = o, ona koyun yüzdürdü". Baş-

kası da böyledir. " ol anı suwda yüztürdi = o, onu suda

yüzdürdü"; (یُوزْتُرْمَاقُ - یُوزْتُرُرُ yüz-
türür - yüztürmek).

یَغْتُرُدِ yagturdı: " Tenğri yağmur yag-

turdı = Tanrı yağmur yağdırdı". Baş-

ka şey yağdırırsa yine böyledir.

(یَغْتُرْمَاقُ - یَغْتُرُرُ yagturur - yag-
turmak).

یَغْتُرُدِ yıgturdı: " ol anğar tariğ

yıgturdı = o, ona buğday yığdırdı".

Başkası da böyledir. Adamı, yemekten

ve başka şeyden alıkoydurmak ta böy-
ledir; (یَغْتُرْمَاقُ - یَغْتُرُرُ yıgturur -

yıgturmak).

یغتردی ییغتوردی: "أل قدايشكنا نانك یغتردی" ol kadaşınğa
nenğ yıgtürdi = o, hısımlarına veya
kardeşine bir şey vermekle iyilik et-
tirdi". (یغترماک - یغترر - ییغتور -
yıgtürmek) [+].

یغتوردی یغتوردا: "أل یغتور یغتوردی" ol topık yuwturdi =
o, top yuvarlattı". Her yuvarlanan şey
de böyledir; (یغتورماک - یغتورر - یغتور -
yuwturur - yuwturmak).

یغتوردی یغتوردا: "أل باشقا یغتوردا" ol başka yakığ
yakturdi = o, yaraya yakı yapıştırt-
tı". "أل انیك اوت یغتوردا" ol anıñ e-
winge ot yakturdi = o, onun evinde a-
teş yaktırdı, evine ateş verdirdi";
(یغتورماک - یغتورر - یغتور - yakturur - yakturmak).
Bir kimse bir şeye dokunursa da böyle-
dir.

یغتوردی یغتوردا: "أل انیك تونیکا یبار یغتوردا" ol anıñ
tonıñğa yıpar yukturdi = o, onun elbi-
sesine misk sürdürdü, bulastırdı";
(یغتورماک - یغتورر - یغتور - yukturur - yuk-
turmak).

[+] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda "یغتورر، یغتورر، یغتورر" şeklinde olan bu kelimeler, yanlış yazılmış olmalıdır. Master buna delâlet etmektedir. Doğrusu "یغتورر، یغتورر، یغتورر" olacaktır. Bu kelimedenden evvel "یغتورر" "yigturmak" fiili geçmiştir; anlamca bu fiilden ayrıdır. B.A.

يَقْتُرْدِي yıkturdı: "أَلْ أَيْنِكَ أَفْنُ يَقْتُرْدِي ol anıñ e-
win yıkturdı = o, onun evini yıktır-
dı". Başkası da böyledir; (يَقْتُرُّ - يَقْتُرُّ مَاؤُ) yıkturur - yıkturmak).

يَكْتُرْدِي yıgtürdi: "تَارَاتْنِكَ أَذَاقِعُ يَكْتُرْدِي tar etük adha-
kığ yıgtürdi = dar pabuç ayağı incit-
ti", (يَكْتُرُّ - يَكْتُرُّ مَاؤُ) yıgtürür -
yıgtürmek).

يَلْتُرْدِي yalturdı: "تُطِي أَوْعُ يَلْتُرْدِي tüpi otuğ yaltur-
dı = yel ateşi alevlendirdi", (يَلْتُرُّ -
يَلْتُرُّ مَاؤُ) yalturur - yalturmak).

يَلْتُرْدِي yolturdı: "أَلْ بُلُغُ يَلْتُرْدِي ol bulunuğ yol-
turdı = o, esire kurtuluş parası ver-
dirdi", "أَلْ تَقَاغُونِي يَلْتُرْدِي ol takagunı
yolturdı = o, tavuğu yoldurdu". Başka-
sı da böyledir. Herhangi kıllı bir şe-
yi yoldurmak ta böyledir. "أَلْ قَلِينِي يَلْتُرْدِي ol kulin yolturdı = o, köleyi para
verdirerek azad ettirdi". (يَلْتُرُّ - يَلْتُرُّ مَاؤُ) yolturur - yolturmak).

يُؤْمِتْرْدِي yümtürdi: "أَلْ أَيْنِكَ كُوزِنِي يُؤْمِتْرْدِي ol anıñ közin
yümtürdi = o, onun gözünü yumdurdu",
(يُؤْمِتْرُّ - يُؤْمِتْرُّ مَاؤُ) yümtürür - yü-
mtürmek).

يَبْجُرْدِي yapğurdı: "أَلْ أَقَائِكَ يَبْجُرْدِي ol okka yük [+]

[+] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda "يُكُّ yük" şeklin-
de görünen bu kelime "yünğ" olsa gerektir. "Yünğ" aynı
zamanda Uygurcada "kuş yeleşti" anlamındadır. Bk. Radloff.
III, 596. B. A.